

A FERENCES LELKISÉG HATÁSA AZ ÚJKORI KÖZÉP-EURÓPA TÖRTÉNETÉRE ÉS KULTÚRÁJÁRA

1.

Szerkesztette:

ŐZE SÁNDOR

és

MEDGYESY-SCHMIKLI NORBERT

PPKE BTK – METEM
PILISCSABA – BUDAPEST
2005

A FERENCES LELKISÉG HATÁSA AZ ÚJKORI KÖZÉP-EURÓPA TÖRTÉNETÉRE ÉS KULTÚRÁJÁRA

2.

Szerkesztette:

ŐZE SÁNDOR
és

MEDGYESY-SCHMIKLI NORBERT

PPKE BTK – METEM
PILISCSABA – BUDAPEST
2005

TARTALOM

1. KÖTET

BARSI Balázs OFM: Előszó	15
ŐZE Sándor – MEDGYESY-SCHMIKLI Norbert: Bevezetés	17

FERENCES REND- ÉS KOLOSTORTÖRTÉNET

VÁRNAI Jakab OFM: A ferences források és a történelem <i>Franciscan Sources and History</i>	23
Wanda STĘPNIAK-MINCZEWA: Hagyomány és jelenkor a ferences rendben – a ferences terminológia kidolgozásának szükségességéről <i>Tradition and Present in the Franciscan Order: On the Need of Elaborating a Franciscan Terminology</i>	28
Zdzislaw KIJAS OFM Conv.: Szent Bonaventura – az Eucharisztia szentségének tanítója <i>Saint Bonaventure: The Preacher of the Sacrament of the Eucharist</i>	44
VARGA Imre Kapisztrán OFM: Rendtörténetírás belülről – a középkori ferences rendtörténeti kutatás új perspektívái <i>Franciscan Historiography from Inside: New Perspectives in the Research of Medieval Franciscan Historiography</i>	54
DEÁK Viktória Hedvig OP: A ferences és a domonkos lelkiség összehasonlítása a korai rendtörténet alapján <i>Franciscan and Dominican Spirituality: a Comparison Based on the Early History of the Two Orders</i>	63
Petr HLAVÁČEK: A csehországi obszerváns ferencesek a középkor végén <i>The Franciscan Observants of Bohemia at the End of the Middle Ages</i>	78
GALAMB György: A magyarországi és a moldvai eretnekek a XV. századi ferences források tükrében <i>Hungarian and Moldavian Heretics in the Mirror of 15th Century Franciscan Sources</i>	96

F. ROMHÁNYI Beatrix: Ferencesek a késő középkori Magyarországon	116
<i>Franciscans in Late Medieval Hungary</i>	
BODOR Imre: A gyöngyösi ferences rendház előkerült pecsétnyomó-gyűjteménye.	123
<i>The Seal Collection of the Franciscan House of Gyöngyös Recently Rediscovered</i>	
KORÁNYI András: Egy XVI. századi ferences beginaszabályzat.	130
<i>A 16th Century Rule for Beguines</i>	
Johannes FREYER OFM: A ferences teológia befolyása a reformációra. Recepció és elutasítás között.	143
<i>The Influence of Franciscan Theology on the Reformation. Between Reception and Rejection</i>	
ŐZE Sándor: A ferencesek és a reformáció kapcsolata a XVI. századi Magyarországon	157
<i>Connections between Franciscans and the Reformation in the 16th Century</i>	
Henryk GAPSKI: „Orbis franciscanus” Kelet-Közép-Európában az újkorban (XVI–XVIII. század).	176
<i>The “Orbis Franciscanus” in Eastern Central Europe in the Modern Age</i>	
TÓTH István György: Ferences püspökök a magyarországi és erdélyi missziókban (XVI–XVII. század)	184
<i>Franciscan Bishops in Hungarian and Transylvanian Missions of the 16th and 17th Centuries</i>	
FÁY Zoltán: Egy kevésbé ismert forráscsoport a ferencesek hódoltságkori történetéhez: salvatoriánus tabulák a XVII. századból	193
<i>The 17th Century History of the Salvatorian Province in the Mirror of Its Tabulae</i>	
SILL Aba Ferenc OFM: A marianus rendtartomány kolostorainak újjáépítése és benépesítése a katolikus restauráció idején	202
<i>The Reconstruction and Re-Population of the Convents of the Marian Province during the Catholic Renewal</i>	
MEZEI Zsolt: A pápai ferencesek története a XV–XVIII. században	216
<i>The History of the Franciscans of Pápa in the 15th–18th Centuries</i>	
PUSKELY Mária: Mozaikok a németújvári ferences kolostor történetéből	227
<i>Mosaics from the History of the Franciscan House of Németújvár (Güssing)</i>	

MAGYAR István Lénárd: A „Körösbányai kézirat” a XVIII. századból	236
<i>The Manuscript of Körösbánya from the 18th Century</i>	
MEDGYESY-SCHMIKLI Norbert: A mikházi kolostor missziós munkája 1766–1785 között – eddig ismeretlen forrás alapján.	240
<i>The Missionary Activity of the Franciscan House of Mikháza between 1766–1785 on the Basis of a Source Discovered Recently</i>	
KÉRCSI Renáta: Kapucinusok Máriabesnyőn.	258
<i>Capuchins in Máriabesnyő</i>	
BÁRTH Dániel: Ördögűző Rókus testvér. Képek egy XVIII. századi zombori ferences életéből	271
<i>The Exorcist Frater Rókus: Scenes from the Life of a 18th Century Franciscan of Zombor</i>	
BEKE Margit: A budai Erzsébet-apácák megtelepedése és életük 1785-től	288
<i>The Life of the Elisabethinnen of Buda and their History from 1785</i>	
KISS Tamás: Adatok a Győr egyházmegyei Remete Szent Antal Kongregáció történetéhez	295
<i>Contribution to the History of the Congregation of St. Anthony in the Diocese of Győr</i>	
HORVÁTH József: Végrendeleti adalékok a győri ferencesek kora újkori népszerűségéhez	309
<i>Wills Attesting the Popularity of the Franciscans of Győr in the Early Modern Period</i>	
DÉNESI Tamás: Ferences harmadrendi remeték a veszprémi egyházmegyében a XVIII. században	323
<i>Hermits of Saint Francis' Tertiary Order in the Diocese of Veszprém in the 18th Century</i>	
ZAKAR Péter: A magyar szabadság vértanúja: Gasparich Kilit	340
<i>A Martyr of the Hungarian War of Independence: Kilit Gasparich</i>	
ILLÉS Pál Attila: Ferencesek lelkipásztori működése az esztergomi főegyházmegyében a XIX. század közepén	354
<i>The Pastoral Care of the Franciscans in the Diocese of Esztergom at the Beginning of the 19th Century</i>	

- OROSZ András Lóránt OFM: A ferencesek Leó-féle uniójának jogtörténeti elemzése az osztrák–magyar Kapisztrán Szent János Provinciában (1897–1899) 364
A Legal Historical Analysis of the Leonine Union of the Friars Minor in the Austro–Hungarian Province of St. John of Capistrano (1897–99)
- SARNYAI Csaba Máté: Forradalmak után, konszolidáció előtt: katolikus autonómiakonceptió egy fővárosi ferences plébániáról 1920-ból. 375
After Revolutions – Before the Consolidation: A Catholic Conception of Autonomy of a Franciscan Parish in Budapest from 1920
- R. VÁRKONYI Ágnes: Egy ferences plébánia alapítása a XX. században . . . 383
The Establishment of a Franciscan Parish in the 20th Century
- SZABÓ Csaba: Majsai János Mór (1891–1987) és a Magyar Szentföld (1937–1951–...) 401
János Mór Majsai (1891–1987) and the Hungarian Holy Land (1937–1951–...)
- KISS Mária: A Szent Ferenc-rendi Szegénygondozó Nővérek Szombathelyen 415
Franciscan District-Visitor Sisters in Szombathely
- HÁMORI Péter: Az „Egri Norma”. A 75 éve alapított Ferences Szegénygondozó Nővérek Rendjének története 422
The Franciscan District-Visitor Sisters
- KÁLMÁN Péter Peregrin OFM: Két front között. A Kapisztrán Szent Jánosról nevezett Ferences Rendtartomány helyzete az 1944–48 közötti időszakban 438
Between Two Fires: The Situation of the Franciscan Province St. John of Capistrano in the Period of 1944–48
- Andrzej GRAJEWSKI: A Lengyel Népköztársaság szerzetesrendekkel szembeni politikája 1945–56 között 449
The Policy of the Polish People’s Democracy toward the Religious Orders Between 1945–56
- CZENE-POLGÁR Viktória: Egyházpolitika az 1950-es években. Kriszten Ferenc Rafael OFM és az újhatvani tüntetés. 460
Ecclesiastical Politics in the 1950s. Ferenc Rafael Kriszten and the Demonstration in Újhatvan

BANK Barbara: „Vallásos érzülete jogalapot képez internálására” – avagy a hatvani ferencesek és lakosok megpróbáltatásai	469
<i>“His Religious Feelings Give a Legal Basis for Internment”</i> <i>The Hardships of the Franciscans and of the Inhabitants of Hatvan</i>	
SOÓS Viktor Attila: A nyugati határ menti ferences kolostorok feloszlása 1950-ben. Nagykanizsa, Kiskanizsa, Szombathely, Zalaegerszeg	479
<i>The Dissolution of the Franciscan Houses along the Western Border of Hungary in 1950: The Case of Nagykanizsa, Kiskanizsa, Szombathely and Zalaegerszeg)</i>	
BARTALIS János OFM: Az erdélyi ferencesek szenvedései a kommunizmus idején	492
<i>The Sufferings of the Franciscans of Transylvania in the Period of Communism</i>	
CSESZKA Éva: Esztergomi ferencesek az 1956-os forradalom és szabadságharcban	496
<i>Franciscans of Esztergom in the Revolution and War of Independence of 1956</i>	

2. KÖTET

FERENCES KÖNYV- ÉS LEVÉLTÁRTÖRTÉNET

MUCKENHAUPT Erzsébet: A csíksomlyói ferences könyvkötő műhely (I.)	521
<i>The Beginnings of the Csíksomlyó Bindery</i>	
ZVARA Edina: XVI–XVII. századi könyvgyűjtők kötetei a szakolcai ferences könyvtárban	539
<i>Volumes of Book Collectors of the 16th and 17th Centuries in the Franciscan Library of Szokolca</i>	
BORSODI Csaba: Ferences iratok, levéltárak Magyarországon 2002-ben	561
<i>Franciscan Documents and Archives in Hungary in 2002</i>	

FERENCES OKTATÁS

Emanuel HOŠKO OFM: A Bosna Argentina Provincia <i>Studium Generaléj</i> ának elődei.	573
<i>The Ancestor of the Studium Generale in the Bosna Argentina Franciscan Province</i>	

- PINTÉR Márta Zsuzsanna: A magyarországi ferences rend középfokú iskolái a XVII–XVIII. században 581
The Secondary Schools of the Hungarian Franciscan Order in the 17th and 18th Centuries
- SZÖCS János: A csíksomlyói gimnázium kisiskolája 593
The Elementary School of the Grammar School in Csíksomlyó
- BALAJTHY Katalin: Magyar katolikus elemi iskolák a moldvai csángók között a XIX. században 604
Catholic Public Schools of the Chango's of Moldavia in the 19th Century
- HEGEDŰS András: Kezds és újakezds. Adalékok az esztergomi Ferences Gimnázium alapításának és újraindításának történetéhez 619
Foundation and Reorganization of Franciscan Grammar School of Esztergom

FERENCES IRODALOMTÖRTÉNET

- Cornelius BOHL OFM: „A közepszerű szerző dicsérete”: a hagyomány összegyűjtése, megelevenítése és továbbadása. Augsburgi Dávid és fő műve, a *De Compositione* 629
“The Praise of the Average”: Collecting, Animating and Handing Down the Heritage. David of Augsburg and His Chief Work, the De Compositione
- VIZKELETY András: A középkori többnyelvűség jelei hazai ferences kódexekben 645
Traces of Medieval Multilingualism in Hungarian Franciscan Codices
- MADAS Edit: A *Gyulafehérvári Sorok* és az anyanyelvű prédikáció a XIV. század elején 652
“The Lines of Gyulafehérvár” and Vernacular Preaching at the Beginning of the 14th Century
- BÁRCZI Ildikó: Temesvári Pelbárt és Laskai Osvát életművének szövegkiadásáról 658
On the Edition of Pelbárt of Temesvár's and Osvát of Laska's Oeuvre
- KERTÉSZ Balázs: Krónikaszövegek Laskai Osvát prédikációiban 669
Chronicle Reminiscences in Osvát of Laska's Sermons

SZLANCSOK Margit: Kapisztrán Szent János és a ferencesek luxusellenessége	685
<i>Saint John of Capistrano and the Franciscans' Anti-Luxury Criticism</i>	
KARÁTH Tamás: Az angol misztériumjátékok gyökerei a ferences spiritualításban	705
<i>The Roots of English Mystery Plays in Franciscan Spiritualit</i>	
KILIÁN István: Két minorita passiójáték	729
<i>Two Minorite Passion Plays</i>	
DEMETER Júlia: Műfaj és funkció összefüggései a csíksomlyói ferences színpadon	743
<i>The Tradition of Mysteries, Moralities and Passion Plays on the 18th Century Hungarian Franciscan Observant Stage</i>	
SZELESTEI NAGY László: Magyar nyelvű ferences prédikációk a XVII. századból	754
<i>Preaching practice of Hungarian Franciscans in the 17th century</i>	
MACZÁK Ibolya: Kalászat evangéliumi mezőkön. XVIII–XIX. századi magyar prédikációskötetek és előszavaik tanulságai	762
<i>Gleaning in Evangelical Fields: Morals of Books of Sermons and their Prefaces</i>	
TASI Réka: Kelemen Didák prédikációinak dramatikus jegyei, avagy a popularitás egy változata a barokk prédikációirodalomban	770
<i>Traces of Dramaticality in the Sermons of Kelemen Didák: Concepts of the "Popular" in Baroque Sermon Literature</i>	
SZABÓ Péter: Ferences prédikáció Forgách János fölött	781
<i>János Forgách's Funeral Sermon from 1735 by a Franciscan Friar</i>	
PAP Leonárd OFM: Az erdélyi ferences irodalom a XX. században	789
<i>20th Century Transylvanian Franciscan Literature</i>	

SZAKRÁLIS NÉPRAJZ ÉS ZENETÖRTÉNET

ERDÉLYI Zsuzsanna: A ferences lelkeség jelenléte a népi szent költészetben	799
<i>The Influence of the Franciscan Spirituality on Religious Folk Poetry</i>	
HORVÁTH Sándor: A ferencesek és a grádistryei horvátok	815
<i>The Franciscans and the Hungarian Croats</i>	

BARNA Gábor: Vallás mint menedék. Fogadalmi képgaléria és szerepe a máriaradnai ferences kolostorban	826
<i>A Votive Picture Gallery and Its Role in the Franciscan House of Máriaradna</i>	
SZILÁGYI István: A magyar kálváriák és a ferencesek kapcsolata	838
<i>The Relationship between Hungarian Calvarias and the Franciscans</i>	
RICHTER Pál: A ferencesek zenéje a XVII–XVIII. században	847
<i>The Music of the Franciscans in the 17th and the 18th Centuries</i>	
SZIGETI Jenő: Egy ismeretlen akadémiai doktori disszertáció a ferences muzsikáról	857
<i>An Unknown Doctoral Dissertation on Franciscan Music</i>	

A FERENCESÉG HATÁSA A MŰVÉSZETEKRE

WEHLI Tünde: Mátyás király ferences missaléja	865
<i>King Matthias' Franciscan Missal</i>	
SZŐKE Balázs: A szeged-alsóvárosi ferences templom hajóboltozata	875
<i>The Vaulting of the Nave of the Franciscan Church in Szeged-Lower Town</i>	
SZILÁRDFY Zoltán: Barokk ikonográfiai típusok Szent Ferenc rendjének művészetében	891
<i>Baroque Iconographic Types in the Art of Saint Francis' Order</i>	
KOVÁCS Imre: Egy pozsonyi klarissza apátnő magánáhitatossági képe a XVII. század első negyedéből	936
<i>The Private Devotional Image of an Abbess of the Poor Clares in Bratislava from the First Quarter of the 17th Century</i>	
PROKOPP Mária: Az esztergomi ferences templom Szent György-oltára	945
<i>The Recently Restored Saint George Altar of the Franciscan Church at Esztergom from 1718</i>	
SAS Péter: A ferences lelkiség tükröződése művészeti alkotásokban. A kolozsvári ferences templom rendi lelkületet tükröző emlékei	955
<i>Works of Art Mirroring the Franciscan Spirituality: Monuments of the Franciscan Church in Kolozsvár (Cluj Napoca)</i>	

SZÉKELY Zoltán: A buda-vízivárosi Szent Ferenc Sebei-templom képprogramja	974
<i>The Iconographic Program of the Church Devoted to Saint Francis' Wounds in Buda – Víziváros (Riverside)</i>	
KERNY Terézia: Magyarországi ferences templomok műtárgyfelmérése (1929–1931). Egy tervezett kiadás előtanulmányának vázlata	991
<i>The Assessment of Works of Arts in Hungarian Franciscan Churches (1929–1931)</i>	

LELKI ÉS KULTURÁLIS PROGRAM

Szentmise: KRÁNITZ Mihály prédikációja	1003
A szentmise énekrendje	1006
MEDGYESY-SCHMIKLI Norbert: A ferences lelkiség hatása az 1767-es csíksomlyói passiójátékra. Bevezető szavak az „ <i>Inductio de passione Christi</i> ” című dráma bemutatásához és az <i>Aranyanyánk</i> énekhez	1007
<i>The Influence of Franciscan Spirituality on the Passion Play of Csíksomlyó. Preface to the Performance of the Play “Inductio de Passione Christi” and to the Song “Gold Our Father”</i>	

FERENCES FESTÉSZET – KIÁLLÍTÁSMEGNYITÓ

Alena PIATROVA: Teodor Tekel.	1017
A kötet szerzői	1031